

SPRIEVODCA GALAXIOU ORGÁNOV VEREJNEJ MOCI

VOĽ

Verejný
ochranca práv

Prehľad oprávnení
vereiného ochranca práv
v rámci zákonnej pôsobnosti

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV MÁ PÔSOBNOSŤ VOČI:

- + orgánom štátnej správy – napr. ministerstvá, okresné úrady,
- + právnickým a fyzickým osobám, ktoré podľa osobitného zákona rozhodujú o právach a povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy, alebo do nich inak zasahujú – napr. Sociálna poisťovňa, zdravotné poisťovne,
- + orgánom územnej samosprávy – napr. obecné zastupiteľstvo/ mestské zastupiteľstvo, starosta/primátor.

PÔSOBNOSŤ VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV SA NEVZŤAHUJE NA:

- ✗ Národnú radu Slovenskej republiky, prezidenta Slovenskej republiky, vládu Slovenskej republiky,
- ✗ rozhodovacie právomoci vyšetrovateľov Policajného zboru, prokuratúru (s výnimkou dôvodov predpokladajúcich disciplinárne previnenie prokurátora),
- ✗ komisára pre deti a komisára pre osoby so zdravotným postihnutím. súdu (s výnimkou prieťahov v súdnom konaní a s výnimkou orgánov riadenia a správ súdov a dôvodov predpokladajúcich disciplinárne previnenie sudcu),
- ✗ veci mobilizačnej a operačnej povahy.

SITUÁCIE, V KTORÝCH VÁM VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV MÔŽE POMÔČŤ:

- ✚ nečinnosť orgánov verejnej moci – tzv. zbytočné preťahy v konaní,
- ✚ nesprávny úradný postup orgánov verejnej moci,
- ✚ rozhodovacia činnosť orgánov verejnej moci.

SITUÁCIE, V KTORÝCH VÁM VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV NEMÔŽE POMÔČŤ:

- ✗ domáhanie sa náhrady škody spôsobenej nesprávnym úradným postupom alebo nezákonným rozhodnutím,
- ✗ správa majetku štátu v rámci občianskoprávných vzťahov,
- ✗ spory vyplývajúce z občianskoprávných vzťahov – napr. susedské spory, zmluvné vzťahy, dedičské konania, pôžičky,
- ✗ diskriminácia vo výberovom konaní,
- ✗ ak vec preskúmava alebo už preskúmal súd alebo prokuratúra,
- ✗ ak ide o konanie/rozhodovanie/nečinnosť orgánov iných štátov, ✗
pracovnoprávne vzťahy – napr. prepustenie z práce, pracovné podmienky, vzťahy medzi zamestnávateľom a zamestnancom i keď je zamestnávateľom úrad,
- ✗ ak žiadate o poskytnutie právnej pomoci alebo právneho poradenstva.

SÚDY

(okresné súdy, krajské súdy, Najvyšší správny súd Slovenskej republiky, Špecializovaný trestný súd, Najvyšší súd Slovenskej republiky, Ústavný súd Slovenskej republiky,)

- ✚ orgány riadenia a správny súdov a dôvody predpokladajúce disciplinárne previnenie sudcu,
- ✚ nečinnosť súdu – tzv. zbvytočné prietahy v konaní (vereiný ochranca práv má právomoc preskúmať konanie súdu len z hľadiska efektívnej a časovej plynulosti jeho konania),
- ✗ rozhodovacia činnosť súdu a vykonávanie procesných úkonov (vereiný ochranca práv nemôže preskúmať vecnú správnosť rozhodovania a procesného postupu súdu v konaní. resp. ich súlad so zákonom: vereiný ochranca práv nemá oprávnenie ani zmeniť, či zrušiť rozhodnutie súdu).

PRÍKLAD:

Súdne konanie sa začalo v roku 2004. Podávateľ sa s podnetom vo veci zbvytočných prietahov obrátil na vereiného ochrancu práv v roku 2006 a v roku 2009, pričom vždy bolo zistené porušenie práva na prerokovanie veci bez zbvytočných prietahov. Preto vereiný ochranca práv žiadal predsedu súdu o priatie vhodných opatrení na odstránenie tohto stavu. Podávateľ následne v roku 2011 podal ústavnú sťažnosť a Ústavný súd SR nálezom potvrdil pretrvávajúce zbvytočné prietahy v konaní. V roku 2014 sa podávateľ obrátil opätovne na vereiného ochrancu práv. Po zistení, že predchádzajúce upozornenia a opatrenia nevedli k náprave a v konaní dochádza opakovane k nečinnosti súdu, vereiný ochranca práv využil svoje oprávnenie a podal návrh na začatie disciplinárneho konania proti zákonnému sudcovi.

POLÍCIA

- ✚ postup pri obmedzení osobnej slobody (napr. umiestňovanie osôb do tzv. „vyhradených priestorov“),
- ✚ primeranosť použitia donucovacích prostriedkov policajtmi,
- ✚ postup a rozhodovanie v iných administratívnych konaniach (napr. konanie o udelení prechodného alebo trvalého pobytu, azylové konanie, priestupkové konanie a iné),
- ✚ zbytočné preťahy v konaní polície (napr. bolo podané trestné oznámenie a vyšetrovateľ vo veci nekoná),
- ✗ rozhodovacie právomoci vyšetrovateľov Policajného zboru (verejný ochranca práv nemá právomoc preskúmať rozhodnutia vyšetrovateľov v konaní, tzn. nemôže preskúmať prečo vyšetrovateľ rozhodol tak, ako rozhodol).

PRÍKLAD:

Verejnému ochrancovi práv bol doručený podnet rodiča, ktorý uviedol, že príslušníci polície neprimerane použili donucovacie prostriedky voči jeho synovi pri obmedzovaní jeho osobnej slobody, umiestnili ho do tzv. „vyhradených priestorov“ (ktoré nie sú celami policajného zariadenia - ide napríklad o miestnosti, v ktorých sa nachádza len drevená lavica) a zbili ho na policajnej stanici. Prešetrením tohto podnetu verejný ochranca práv na základe lekárskeho záznamu podávateľovho syna zistil, že došlo k neprimeranému použitiu donucovacích prostriedkov príslušníkmi polície voči zariadenému. Pretože polícia nedokázala preukázať, ako došlo k zraneniam syna podávateľa, verejný ochranca práv skonštatoval porušenie jeho základných práv a slobôd príslušníkmi polície. Verejný ochranca práv oznámil svoje závery spolu s navrhnutými opatreniami polícii, a taktiež predniesol mimoriadnu správu o tzv. vyhradených priestoroch v Národnej rade SR.

- ✚ zdravotná starostlivosť (preskúmavanie prístupu k zdravotnej starostlivosti a jej poskytovanie obvineným/odsúdeným),
- ✚ stravovanie (napr. typ, kvalita a kvantita stravy),
- ✚ podmienky výkonu väzby a trestu (napr. veľkosť a vybavenie cely),
- ✚ zaradovanie do práce,
- ✚ zaobchádzanie (napr. fyzické násilie zo strany príslušníkov Zboru väzenskej a iustičnej stráže voči obvineným/odsúdeným),
- ✗ rozhodnutie o vine a treste (napr. druh trestu, výmera dĺžky trestu, určenie nápravných výchovnej skupiny, typ väzby a iné),
- ✗ fyzické násilie medzi obvinenými/odsúdenými (v takýchto prípadoch však verejný ochranca práv preskúma postup ústavov pri riešení incidentu),
- ✗ otázku medicínskeho charakteru (napr. určenie zlej diagnózy ústavným lekárom, naordinovanie zlej liečby a iné).

PRÍKLAD:

Na verejného ochranca práv sa obrátil podávateľ namietajúci neprimerané použitie fyzickej sily zo strany príslušníkov Zboru väzenskej a iustičnej stráže v ústave na výkon trestu odňatia slobody pri jeho presune z vchádzkového dvora na celu. v dôsledku ktorého utrpel viaceré zranenia. Preskúmaním tohto podnetu verejný ochranca práv zistil, že došlo k porušeniu podávateľových práv a vyhodnotil použitie fyzickej sily zo strany príslušníkov Zboru väzenskej a iustičnej stráže ako neprimerané. Svoje závery, spolu s navrhnutými opatreniami, oznámil verejný ochranca práv ústavu na výkon trestu odňatia slobody, ktorý navrhované opatrenia prijal.

OKRESNÉ ÚRADY

- + zápis vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností,
- + posudzovanie vplyvov na životné prostredie,
- + vydávanie živnostenského oprávnenia,
- + navrátenie vlastníckeho práva v reštitučných konaniach,
- + vydávanie osvedčení o evidencii vozidla,
- + umiestňovanie stavieb,
- + starostlivosť o životné prostredie.

PRÍKLAD:

Podávateľ namietal, v registri obnovenej evidencie pozemkov nie je zapísaný ako vlastník niektorých z jeho viacerých pozemkov. Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že do registra nebola správne zapracovaná notárska zápisnica, na základe ktorej podávateľ nadobudol uvedené pozemky do svojho vlastníctva. S ohľadom na zistenia verejného ochrancu práv prijal katastrálny odbor opatrenia spočívajúce v oprave zápisov, po vykonaní ktorých bol podávateľ zapísaný v registri obnovenej evidencie pozemkov ako vlastník.

ÚRADY PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY

- + pomoc v hmotnej núdzi,
- + evidencia uchádzačov o zamestnanie,
- + príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia (napr. príspevok na kúpu auta, príspevok na prepravu, príspevok na opatrovanie a ďalšie),
- + rodinné dávky,
- + sociálnoprávna ochrana detí a mládeže (napr. postup kolízneho opatrovníka).

PRÍKLADY:

1. Podávateľ namietal odňatie ochranného príspevku vyplácaného k dávke v hmotnej núdzi. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny ho riadne nepoučil o potrebe doložiť posudok o trvaní nepriaznivého stavu pred uplynutím trojmesačnej lehoty. Podľa zistení verejného ochrancu práv úrad pochybil a príspevok mu odňať nemal.

2. Podávateľ namietal nepriznanie príspevkov pre ťažko zdravotne postihnutú osobu - pre svoje dieťa s autizmom. Verejný ochranca práv zistil zásadné neodôvodnené rozdiely v lekárskech posudkoch, na základe čoho požiadaval úrad o riadne vysporiadanie sa s dôkazmi a odôvodnenie rozhodnutí. Úrad následne rozhodnutia prehodnotil a príspevky priznal.

OBCE/MESTÁ/VÚC

- + poskytovanie sociálnych služieb (napr. opatrovateľská služba, osobná asistencia a iné),
- + matrika a evidencia obyvateľstva (napr. trvalý/prechodný pobyt, zmena mena/priezviska),
- + stavebná agenda (napr. vydanie stavebného povolenia),
- + ochrana životného prostredia (napr. nelegálne skládky odpadov),
- ✗ nájom/kúpa/predaj obecných/mestských nehnuteľností.

PRÍKLAD:

Na verejného ochrancu práv sa obrátil podávateľ, ktorý namietal, že na protihlukovej stene sú vlepene plakáty.. Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že stavba povolená ako protihluková stena sa využíva aj ako reklamná stavba. Stavebný úrad napriek tomu, že mal vedomosť o tom, že sa stavba užíva v rozpore so stavebným povolením (využívanie steny ako reklamnej plochy), vo veci nekonal. Takýto postup považoval verejný ochranca práv za pochvbenie obce a porušenie povinnosti ustanovenej zákonom. Obec bola na túto skutočnosť písomne upozornená a zároveň vyzvaná na prijatie konkrétnych opatrení - aby začala vo veci neodkladne konať. Obec na základe iniciatívy verejného ochrancu práv vykonala štátny stavebný dohľad a nariadila odstránenie reklamnej stavby.

SOCIÁLNA POISŤOVŇA

- ✚ dávky sociálneho poistenia (dôchodkové dávky, nemocenské, úrazové dávky, dávka v nezamestnanosti, dávka garančného poistenia),
- ✚ poistné, penále, pokuty,
- ✚ vznik, zánik, trvanie sociálneho poistenia,
- ✕ sťažnosti na zamestnancov Sociálnej poisťovne,
- ✕ otázky výlučne medicínskeho charakteru.

PRÍKLAD:

Podávateľ namietal výšku dôchodku. Uviedol, že Sociálna poisťovňa mu pri jeho výpočte nezapočítala dobu štúdia. Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil, že Sociálna poisťovňa nepostupovala správne. Svoje závery jej oznámil a navrhol opätovne rozhodnúť o nároku podávateľa na dôchodok. Sociálna poisťovňa navrhnuté opatrenia prijala, dôchodok podávateľovi zvýšila a rozdiel za predchádzajúce obdobie doplatila.

ZDRAVOTNÉ POISŤOVNE

- ✚ úhrada poistného na zdravotné poistenie,
- ✚ vznik a zánik verejného zdravotného poistenia (prihlášky, odhlášky),
- ✚ úhrada zdravotnej starostlivosti poskytnutej v SR aj v zahraničí (v členských štátoch Európskej únie i v tretích krajinách),
- ✗ exekučné vymáhanie nedoplatkov na zdravotnom poistení,
- ✗ otázky výlučne medicínskeho charakteru.

PRÍKLAD:

Podávateľ namietal neschválenie návrhu na kúpeľnú liečbu pre jeho konkrétnu diagnózu (indikačnú skupinu). Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že pre danú diagnózu nebola vvkázaná sústavná liečba, čím naozai neboli splnené stanovené podmienky. Zistil však tiež, že pre inú diagnózu podávateľa by, vzhľadom na splnenie stanovených podmienok, bolo možné kúpeľnú liečbu schváliť. Na základe uvedených skutočností mohol podávateľ liečbu absolvovať.

ŠKOLY

- ✚ rozhodovanie o právnych pomeroch v oblasti vzdelávania (napr. o neprijatí žiaka/študenta na vzdelávanie, o vylúčení zo štúdia a iné),
- ✚ spôsob a postup škôl pri riešení konfliktov z hľadiska základných práv,
- ✚ separácia žiakov z národnostných menšín/ zo sociálne znevýhodneného prostredia,
- ✖ vzťahy medzi pedagógami a žiakmi/študentmi (napr. voľba konkrétnych foriem vyučovania),
- ✖ vzťahy vo vnútri kolektívu žiakov/študentov (napr. šikana).

PRÍKLAD:

Podnetom podávateľ namietal nesprávny postup škôl pri riešení konfliktu, ku ktorému došlo počas prestávky medzi dvoma žiakmi a ktorú mal vážne následky. Podávateľ sa so sťažnosťami obrátil postupne na riaditeľa základnej školy, školské inšpekčné centrum a mestský úrad - odbor školstva a mládeže. Namietal, že tieto orgány sa riadne vecou nezaoberali a v zisťovaní boli povrchné. Škola rodičov žiakov o incidente neinformovala. Ani riaditeľ školy, ani školská inšpekcia žiadne nedostatky v postupe školy, či pedagógov nezistili. Podľa zistení verejného ochrancu práv však škola pri riešení konfliktu medzi žiakmi nepostupovala správne. Použitie autoritatívneho postupu voči žiakovi a jeho dvojnásobné potrestanie za ten istý skutok nebolo možné považovať za správny výchovný postup, ako ho škola hodnotila. Verejný ochranca práv skonštatoval, že postupom škôl pri riešení konfliktu medzi žiakmi boli porušené práva maloletého podľa Dohovoru o právach dieťaťa. Základnej škole bolo navrhnuté, aby zabezpečila pre svojich pedagogických zamestnancov nácvik zručností potrebných pre konštruktívne riešenie konfliktov. Riaditeľ základnej školy však prijatie opatrení neoznámil, a preto sa verejný ochranca práv obrátil na zriaďovateľa školy so žiadosťou o prijatie opatrení a zváženie odvolania riaditeľa školy z funkcie. Zriaďovateľ školy oznámil, že pedagogickí zamestnanci sa zúčastnili tréningu zameraného na predchádzanie konfliktom a na ich zvládanie a riaditeľ školy absolvuje vzdelávanie na tému ľudských práv.

INÉ OPRÁVNENIA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV

- ✚ plnenie úloh Národného preventívneho mechanizmu (NPM) v postavení koordinačného orgánu s účinnosťou od 1. mája 2023 podľa Opčného protokolu k Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu,
- ✚ podanie na Ústavný súd SR pre nesúlad právnych predpisov (verejný ochranca práv môže podať návrh na začatie konania pred Ústavným súdom SR, ak má podozrenie, že právne predpisy SR sú v rozpore s Ústavou SR, a ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva a slobody),
- ✚ návrh na začatie disciplinárneho konania voči sudcovi alebo voči prokurátorovi,
- ✗ **individuálne ústavné sťažnosti fyzických a právnických osôb (verejný ochranca práv nie je oprávnený podávať individuálne ústavné sťažnosti za konkrétnu osobu, ani jej v tejto otázke poskytnúť právne zastúpenie alebo poradenstvo).**

PRÍKLAD:

Odsúdený vo výkone trestu odňatia slobody za obzvlášť závažný zločin sa s podnetom obrátil na verejného ochranca práv. Namietal právnu úpravu, v zmysle ktorej výkon trestu odňatia slobody uložený za obzvlášť závažný zločin predstavoval prekážku práva voliť. Odsúdený namietal, že už v predchádzajúcich dvoch voľbách (voľba prezidenta SR a voľba do Európskeho parlamentu) mu okrskovou volebnou komisiou nebolo umožnené zúčastniť sa volieb. Od ústavu, kde vykonával trest, si verejný ochranca práv vyznačil dokumentáciu týkajúcu sa priebehu volieb. Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv dospel k záveru, že právna úprava volebného práva nie je v súlade s právom voliť a podal návrh na začatie konania na Ústavný súd SR. Ústavný súd SR návrh prijal na ďalšie konanie, v marci 2017 mu vyhovel a dotknuté ustanovenia zákona o podmienkach výkonu volebného práva zrušil.

NÁRODNÝ PREVENTÍVNY MECHANIZMUS

Verejný ochranca práv vykonáva systematické návštevy zariadení, v ktorých sa nachádzajú alebo sa môžu nachádzať osoby obmedzené na osobnej slobode orgánmi verejnej moci. Predovšetkým ide o tieto inštitúcie:

- + ústav na výkon väzby, ústav na výkon trestu odňatia slobody a detenčné ústavy ako napr. Detenčný ústav Hronovce,
- + azylové zariadenia,
- + celv policajného zaistenia, určené priestory na policajných staniciach a zariadenia na zaistenie cudzincov

OPRÁVNENIA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV PRI PLNENÍ ÚLOH NÁRODNÉHO PREVENTÍVNEHO MECHANIZMU:

- + vstupovať do všetkých priestorov zariadenia,
- + nahliadať do dokumentácie, spisov a dokladov a vyhotovovať z nich fotokópie,
- + nahliadať do zdravotnej dokumentácie,
- + prostredníctvom fotoaparátu zdokumentovať priestory a vybavenie zariadenia,
- + viesť rozhovory s pracovníkmi zariadenia,
- + viesť rozhovory s osobami umiestnenými v zariadení v súkromí, bez prítomnosti pracovníkov zariadenia.

PRIEBEH MONITORINGU:

Právnicki NPM navštevujú zariadenia na základe vopred stanoveného a verejným ochrancom práv odsúhlaseného plánu. Navštevov NPM nemajú za cieľ vvrátiť konkrétny podnet alebo sťažnosť, ale majú preventívny charakter. Ich cieľom je predovšetkým posilňovanie ochrany pred zlým zaobchádzaním a zlepšovanie podmienok v zariadeniach. Každý monitoring NPM sa začína neohlásenou návštevou. Podľa potreby sa monitoringu zúčastňuje aj lekár, tlmočník, alebo iný expert z prešetrovanej oblasti. Pri monitoringu je rešpektované súkromie osôb umiestnených v zariadení, ako aj pracovníkov; rozhovory s nimi sú vedené len na základe ich slobodného rozhodnutia a sú dôverné. Počas prieskumu právnicki zbierajú informácie pre verejný ochranca práv, ktorý po ich vyhodnotení pošle zariadeniu správu so zisteniami alebo s odporúčaniami na zlepšenie praxe a fungovania zariadenia. Zariadenie následne dostane možnosť sa ku správe vyjadriť a viesť s verejným ochrancom práv diskusiu o zisteniach a možných riešeniach.

ADRESA SÍDLA:

Kancelária vereineho ochrancu práv
Grösslingová 35,
811 09 Bratislava — Staré Mesto

tel.: (+421) 2 323 63 701/2

fax: 02/323 63 703

ÚPVS: E0005579891

sekretariat@vop.dov.sk
podnet@vop.gov.sk

www.vop.gov.sk

